İntikal Tekbirlerinde Elleri Kaldırma Hakkında

İntikal Tekbirlerinde Elleri Kaldırma Hakkında

Muhammed HALLAÇOĞLU

İntikal hallerinde elleri kaldırma meselesi ihtilaf edilen büyük bir meseledir. Bu ihtilafa sebep ise, her iki tarafın delil sadedinde getirdikleri hadislerin sahih olmasıdır. Müçtehit imamlar bu meselede ihtilaf etmişlerdir. Ebû Hanife, Sevrî, eski ve yeni diğer Küfe fakihleri bunu inkâr ettiler. Bu da İbni Mesud ve Ashabı'nın görüşüdür. İmam-ı Malik'ten iki rivayet geldi. Birisinde kaldırılmasını söylerken, diğerinde kaldırılmamasını söyledi. Ekseri tabileri de bu ikinci görüşe gittiler.

Evzâî, Şafiî, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ubeyd, Ebu Sevr, İbni Râhuyeh, Muhammed b. Cerir Taberî ve Ehl-i Hadis'ten bir cemaat (Rahimehumullâh) ise bunun varlığıyla hükmettiler. Bunu İbni Ömer, Ebu Musa, Ebu Said, Ebu'd-Derda, Enes, İbni Abbas ve Cabir (Radıyallâhu Anhüm)den rivayet ettiler. Hatta "bunu Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den 23 Sahâbe rivayet etti" dediler. Bazıları da bunun mütevatir olduğunu söylediler.

Elleri kaldırma hadisi, Buhari ve Müslim gibi sahih eserlerde bulunması sebebiyle bazı kişiler, İmam-ı Azam Ebu Hanife'yi "hadisten anlamaz" şeklinde ki bir ithama cüret etmişlerdir. Bu makalemizde Allame Muhaddis Muhammed Hasen Senbehlî'nin "**Müsnedi Ebi Hanife**" Haşiyesi'ndeki beyanat esas alınarak Hanefilerin delilleri zikredilip, gözler önüne serilecektir.Bu delillerle İmam-ı Azam'a elleri kaldırma hadisinin ulaşmadığını iddia edenler bunun aksini göreceklerdir. Yoksa elleri kaldırma meselesi Ehli Sünnete muhalif bir şey değil; İmam-ı Şafî, Ahmed b. Hanbel ve diğerlerinin içtihadıdır. Buna denilecek bir söz yoktur. Bizim niyetimiz İmam-ı Azam'a nispet edilip, cahillikten neşet eden sözlerin iptalidir. Allâh-u Te'âlâ her şeyin en iyisini bilendir.

ELLERİ KALDIRMAMAYI BEYAN EDEN DELİLLER

(1 قال محمد: أخبرنا يعقوب بن إبراهيم أخبرنا حصين بن عبد الرحمن قال: دخلت أنا وعمرو بن مرة على إبراهيم النخعي قال عمرو: حدثني علقمة بن وائل الحضرمي عن أبيه: أنه صلى مع رسول الله rفرآه يرفع يديه إذا كبر وإذا ركع وإذا رفع. قال إبراهيم: ما أدريلعله لم ير النبي rيصلي إلا ذلك اليوم فحفظ هذا منه ولم يحفظه ابن مسعود وأصحابه. ما سمعته من أحد منهم. **إنما كانوا يرفعون أيديهم في بدء الصلاة حين يكبرون.**

مسند أبي حنيفة [رقم: 96]، أخرجه محمد في الموطأ [1/390، رقم: 107] و أخرج الدارقطني عن حصين عن إبراهيم، وفيه: ما رأى أبوه رسول الله rإلا ذلك اليوم، فحفظ عنه ذلك، وعبدالله بن مسعود لم يحفظه إنما رفع اليدين عند افتتاح الصلاة [1/291، رقم: 13]، رواه أبو يعلى في مسنده، وأخرجه الطحاوي عن حصين بن عمرو بن مرة، وفيه: فغضب، وقال: رآه هو ولم يره ابن مسعود ولا أصحابه [1/146]، وعن المغيرة عن إبراهيم، وفيه: إن كان رآه مرة يفعل فقد رآه عبدالله خمسين مرة لا يفعل.

1) Husayn b. Abdurrahman şöyle nakletti; “Bir keresinde ben ve Amr b. Mürre İbrahime’n-Nehâî’nin yanına geldik. Amr b. Mürre şöyle dedi; ‘Alkame b. Vâile’l-Hadramî babasından ‘Rasûlullah (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namaz kıldığını ve tekbir de, rukuya inerken ve kalkarken ellerini kaldırdığını gördüğünü’ rivayet etti. İbrahime’n-Nehâî de şöyle dedi; ‘Ben anlamam. Sadece o gün Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i namaz kılarken görüp bunu anladı da İbni Mesud ve Ashabı bunu anlamadılar mı? Ben onların hiç birinden bunu işitmedim. ‘**Onlar sadece ellerini namazın başında tekbir aldıklarında kaldırıyorlardı’.**”

Müsned-i Ebî Hanife’de (Rakam:96) rivayet edilen bu hadisi İmam-ı Muhammed “**Muvatta**”sında (1/390, Rakam:107) rivayet etti. İmâm-ı Dârakutnî, Husayn’den, o da İbrahim’den yaptığı rivayette şöyle vardır; “**Onun babası Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i sadece o gün görüp, bunu anladı da Abdullah b. Mesud bunu anlamadı mı? O ellerini sadece iftitah tekbirinde kaldırıyordu**” (1/291, Rakam:13). Bunu Ebu Ya’la Müsned’inde rivayet etti. İmam-ı Tahâvî Husayn b. Amr b. Mürre’den rivayetinde şöyle vardır: **“İbrahim kızdı ve ‘sadece o bunu gördü de İbni Mesud da, Ashabı da görmedi mi?’ dedi.”** (1/146) Müğire’nin İbrahim’den yaptığı rivayette şöyle vardır; **“Eğer o bir defa böyle görmüşse Abdullah ise elli kere yapmadığını görmüştür.”**

2) سفيان بن عيينة قال: اجتمع الإمام أبو حنيفة مع الأوزاعي بمكة في دار الحناطين فقال الأوزاعي مالكم لا ترفعون عند الركوع والرفع منه فقال لأجل أنه لم يصح عن رسول الله rفيه شيء أي لم يصح معنى إذ هو معارض وإلا فإسناده صحيح فقال الأوزاعي كيف لم يصح وقد حدثني الزهري عن سالم عن أبيه ابن عمر أن رسول الله rكان يرفع يديه إذا افتتح الصلاة وعند الركوع وعند الرفع منه فقال أبو حنيفة وحدثنا حماد عن إبراهيم عن علقمة والأسود **عن عبد الله بن مسعود أن النبي كان لا يرفع يديه إلا عند الإفتتاح ثم لا يعود لشيئ من ذلك** فقال الأوزاعي أحدثك عن الزهري عن سالم عن أبيه وتقول حدثني حماد عن إبراهيم فقال له أبو حنيفة كان حماد أفقه من الزهري وكان إبراهيم أفقه من سالم وعلقمة ليس بدون ابن عمر في الفقه وإن كانت لابن عمر صحبة وله فضل صحبة فالأسود له فضل كثير وعبد الله هو عبد الله فسكت الأوزاعي.

مسند أبي حنيفة [رقم:97]، أخرج قول ابن مسعود الطحاوي من طريق حصين عن إبراهيم، **قال: كان عبدالله لا يرفع يديه في شيئ من الصلاة إلا في الإفتتاح** [1/147]، ومحمد في الموطأ من طريق حصين عن إبراهيم عن ابن مسعود: أنه كان يرفع يديه إذا افتتح الصلاة [1/399، رقم: 110]و أبو داود في السنن من طريق عاصم بن كليب عن عبدالرحمن بن الأسود عن علقمة عن ابن مسعود: ألا أصلي بكم صلاة رسول الله r؟ فصلى فلم يرفع يديه إلا مرة [رقم: 748]، وفي رواية: فرفع يديه في أول مرة وقال بعضهم مرة واحدة والدارقطني [1/295، رقم: 25]، وابن عدي من طريق محمد بن جابر عن حماد بن أبي سليمان عن إبراهيم عن علقمة عن عبدالله،قال: صليت مع رسول الله rوأبي بكر وعمر فلم يرفعوا أيديهم إلا عند استفتاح الصلاة على ما ذكره ابن الهمام، والترمذي برواية عاصم عن عبدالرحمن عن علقمة عن عبدالله: ألا أصلي بكم صلاة رسول الله rفصلى فلم يرفع يديه إلا في أول مرة [رقم: 257] قال الترمذي: حديث ابن مسعود حديث حسن وبه يقول غير واحد من أهل العلم من أصحاب النبي rوالتابعين، وهو قول سفيان وأهل الكوفة.

2) Süfyan b. Uyeyne şöyle dedi: Ebu Hanife ve Evzâî Mekke’de buğdaycılar çarşısında bir araya geldiler. Evzâî Ebu Hanife’ye “size ne oluyor da namazda rukudan önce ve sonra ellerinizi kaldırmıyorsunuz?” dedi. Ebu Hanife

“Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den bu hususta sahih bir rivayet olmadığı için” dedi. Evzâî; “Nasıl sahih olmaz. Bana Zührî, o Salim’den, o da babasından yaptığı rivayette Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) namaza başlarken, rüku anında ve kalktığında ellerini kaldırdığı vardır” dedi. Ebu Hanife; “bana da Hammad, o İbrahim’den, o Alkame ve Esved’den, her ikisi de **İbni Mesud’dan rivayetle ‘Rasûlüllâh’ın ellerini sadece iftitah tekbirinde kaldırdığını, başka bir şey için kaldırmadığını’ söylediler**” dedi. Evzâî; “ben sana Zühri, o Salim’den, oda babasından nakletti” diyorum sen ise bana “Hammad İbrahim’den nakletti” diyorsun. Bunun üzerine Ebu Hanîfe; “Hammad Zühri’den daha fakihtir. İbrahim’de Salim’den daha fakihtir. Alkame ise fıkıhta İbni Ömer’den aşağı değildir. İbni Ömer’in sahabelik üstünlüğü varsa Esved’in birçok üstünlüğü vardır. Abdullah ise Abdullah b. Mesud’tur (yani fıkıhtaki ve ilimdeki üstünlüğüne diyecek yoktur)” dedi. Bunun üzerine Evzâî sustu.

Müsned-i Ebî Hanife’de (Rakam:97) rivayet edilen bu hadisi Tahâvî Hüsayn, o da İbrahim yoluyla şöyle rivayet etti; “**Abdullah namazda ellerini hiçbir şeyde kaldırmazdı sadece iftitah tekbirinde kaldırırdı.”** (1/147). İmam-ı Muhammed “**Muvatta**”da Husayn’dan, o İbrahim’den, o da İbni Mesud’dan rivayetinde **“İbni Mesud ellerini namaza başladığında kaldırırdı”** dedi. (1/399, Rakam:110) Ebu Davud “**Sünen**’inde Asım b. Küleyp Abdurrahman b. Esved’ten, o Alkame’den, o da İbni Mesud’tan rivayetinde “**Size Rasûlüllâh’ın namazını kılayım mı? Sonra namaz kıldı ve sadece elini bir defa kaldırdı.”** (Rakam: 748) başka rivayette “**Ellerini ilk defa da kaldırdı**.” Bazıları da **“Bir defa kaldırdığını**” rivayet etti. İbni’l-Hümâm’ın zikrettiği üzere Dârakutnî (1/295, Rakam: 25) ve İbni Adiy Muhammed b. Cabir, o Hammad b. Ebi Süleyman, o İbrahim’den, o Alkame’den o da Abdullah b. Mesud’an rivayetle: “**Rasûlüllâh ve Ebu Bekir ve Ömer’le beraber namaz kıldım onlar sadece namazın başlangıcında ellerini kaldırdılar”** dedi. Tirmizî Asım’dan, o Abdurrahman’dan, o Alkame’den, o da Abdullah rivayetiyle “**Size Rasûlüllâh’ın namazını kılayım mı? Namazını kıldı ve sadece ilk defa da ellerini kaldırdı.”** Dedi. (Rakam: 257) Tirmizî ve başkaları “İbni Mesud’un rivayeti hasen hadistir” dedi. İbni hazm “sahihtir” dedi. Elleri kaldırmamakla Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in Ashabı’ndan ve Tabiîn’den ilim ehli olan birçok kişi hüküm verdi.

3) أخرج محمد في الموطأ [رقم:105] وفي الحجج عن محمد بن أبان بن صالح عن عاصم بن كليب الجرمي عن أبيه قال: **رأيت علي ابن أبي طالب رفع يديه في التكبيرة الأولى من الصلاة المكتوبة ولم يرفعهما فيما سوى ذلك.**

3) İmam-ı Muhammed’in “**Muvatta**”sında (rakam:105) ve “**Hucec**”inde (1/73-74) Muhammed b. Eban b. Salih’ten, o Asım b. Küleyp el-Cermî’den, oda babasından rivayetinde şöyle dedi: “**Ali b. Ebi Talip’i farz namazda sadece ilk tekbirde ellerini kaldırdığını gördüm. Bundan başka ellerini kaldırmadı.”**

Bu hadisin isnadında hakkında konuşulan sadece Muhammed b. Eban vardır. Onu da bazıları tevsik ederken bazıları zayıflığa nispet etmiştir. Racih olan görüş ise onun sikalığa ve adalet sahibi olmaya nispet edilmesidir.

İmam-ı Muhammed “**El-Hücec**” (El-Hucce Alâ Ehl-i Medine) isimli eserinde Malik,

Nuaym b. Abdullah el-Mücmir ve Ebî Cafer el-Kâri yoluyla şöyle haber verdiler; “**Ebu Hureyre onlara namaz kıldırdı. Her eğilip kalktığında tekbir alıyordu. Ellerini de namaza başladığında kaldırmıştı.”** Bu ellerin kaldırmayı beyan yerinde susmaktır. Birinci yerin gayrısında kaldırılmadığına delalet eder. İmam-ı Muhammed (Rahimehullâh) şöyle dedi; “Bu hadisiniz Hz. Ali ve İbni Mesud’a muvafıktır. Bizim her ne kadar Hz. Ali ve İbni Mesud fiilleriyle Ebu Hureyre ya da başkasının sözüne ihtiyacımız olmasa da size kendi hadisinizle delil getirdik.”

Bunu Tahâvî ve İmam-ı Muhammed Ebubekir Nehşelî’den, o Asım’dan, o da babasından rivayet etmiştir ki; **“Muhakkak Ali namazın ilk tekbirinde ellerini kaldırıyordu. Sonra hiç kaldırmıyordu.”** Denildi ki; Darakutnî “**İlel**”inde şöyle dedi; “Ebu Bekir en-Nehşelî bu hadisi rivayetinde ihtilâf edildi. Bunu Abdurrahman b. Süleyman, Ebu Bekir en-Nehşelî’den, o Âsım’dan, o da babasından merfu olarak rivayet etmiştir. Merfu olduğunu vehmetmiştir. Buna ise sikalardan cemaat muhalefet etmiş ve Abdurrahman b. Mehdî, Musa b. Davud, Ahmed b. Yunus ve başkaları Ebu Bekir en-Nehşelî yoluyla Hazreti Ali’ye mevkuf olarak rivayet ettiler. Doğru olan da budur.

Aynı şekilde bunu Muhammed b. Eban Asım’dan mevkuf olarak rivayet etti. Osman b. Saide’l-Dârimî (sünen sahibi) şöyle dedi; “ Hz. Ali (Radıyallâhu Anh)dan vahi (zayıf) yollarla **‘ellerini sadece ilk tekbirde kaldırdığı, bir daha kaldırmadığı’** rivayet edildi. Bu zayıftır. Çünkü Hz. Ali (Radıyallâhu Anh) kendi fiilini Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) fiiline tercih edeceği beklenmez. Ondan ruku halinde kalkınca ellerini kaldırdığı rivayet edilmiştir.” İbni Dakîki’l-Îd “**el-İmâm**” isimli eserinde Dârimî’nin bu sözlerini peşine şöyle dediği nakledildi; “Onun dedikleri zayıftır. Çünkü o Hz. Ali’ye hüsnü zanla kendi rivayetini diğer rivayetin zayıflığına delil getirmiştir. Aynı şeyi hasmı da delil yapabilir. Hz. Ali’nin fiilini önceden yapılan fiilerin neshine delil yapabilir.

4) حديث عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال ابن الهمام روى الطحاوي ثم البيهقي من حديث الحسن بن عياش بسند صحيح عن الأسود قال: **رأيت عمر بن الخطاب رض رفع يديه في أول تكبيرة ثم لا يعود** قال: ورأيت إبراهيم والشعبي يفعلان ذلك.

4) İmam-ı Tahâvî ve Beyhakî Hasan b. Ayyâş’ın Esved’den yaptığı sahih rivayette şöyle dediğini naklettiler; “**Ömer b. Hattab’ı gördüm. Ellerini ilk tekbirde kaldırıyordu da başka hiç kaldırmıyordu.**” Hasan b. Ayyaş şöyle devam etti; “İbrahim ve Şa’bi’yi gördüm aynısını yapıyorlardı.”

5) روى البخاري معلقا في كتابه المفرد في رفع اليدين و قال: قال وكيع عن ابن أبي ليلى عن الحكم عن المقسم عن ابن عباس عن النبي rقال: لا ترفع الأيدي إلا في سبع مواطن: في افتتاح الصلاة وفي استقبال الكعبة وعلى الصفا والمروة وبجمع وفي المقامين وعند الجمرتين.

رواه البزار عن مقسم عن ابن عباس وعن نافع عن ابن عمر عن النبي rقال: ترفع الأيدي في سبع مواطن افتتاح الصلاة واستقبال البيت والصفا والمروة والموقفين وعند الحجر. ورواه الطبراني في معجمه عن ابن عباس عن النبي rقال لا ترفع الأيدي إلا في سبع

مواطن حين يفتتح الصلاة وحين يدخل المسجد الحرام فينظر إلى البيت وحين يقوم على الصفا والمروة ومع الناس عشية عرفة ويجمع والمقامين وحين يرمي الجمرة [رقم:12072] ورواه ابن أبي شيبة موقوفا في مصنفه حدثنا ابن فضيل عن عطاء عن سعيد بن جبير عن ابن عباس قال ترفع الأيدي في سبع مواطن إذا قام إلى الصلاة وإذا رأى البيت وعلى الصفا والمروة وفي جمع وفي عرفات وعند الجمار.

5) Buhârî'nin "**Edebü'l-Müfred**" kitabında elleri kaldırmak hakkında muallâk olarak rivayetinde şöyle dedi; "Veki' İbni Ebi Leylâ'dan, o Hakem'den, o Miksem'den, o **İbni Abbas'dan, o da Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den şöyle nakletti: 'Eller sadece yedi yerde kaldırılır. Namaza başlarken, kabe'yi gördükte, Safa ve Merve'de, Cem' (Müzdelife)de, İki makamda, İki cemrede.**

Bezzâr'ın Miksem'den, o Nâfî ve İbni Abbas'dan, Nâfî'den de İbni Ömer, Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den, şöyle nakletti; **"Eller yedi yerde kaldırılır. Namaza başlarken, kabe görüldüğünde, safa ve merve'de, iki vakfe'de, Hacerü'l-Esvet (hizasına) gelindiğinde."** Taberanî'nin "**Mu'cem**"inde Miksem'den, o İbni Abbas'dan, o da Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den şöyle nakletti; **"Eller sadece yedi mevzide kaldırılır. Namazın başında, Mescidi Haram'a giripte Kabeyi görünce, Safa ve Merve'de durduğunda, Arafe'de akşam vaktinde insanlarla beraber, Cem' (Müzdelife)de, iki makamda, cemreyi taşlama halinde."** (Rakam: 12072) İbni Ebi Şeybe "**Musannef**"inde İbni Fuzayl'in Ata'dan, o Said b. Cübeyr'den, o da İbni Abbas'dan mevkuf olarak şöyle nakletti; **"Eller yedi yerde kaldırılır. Namaza girerken, Beytullah görüldüğünde, Safa ve Merve üzerinde, Cem' (Müzdelife)de, Arafat'ta, taşlama halinde."**

6) رواه أبو داود بطرق ففي طريق عن محمد البزار عن الشريك عن يزيد عن قبدالرحمن بن أبي ليلى عن البراء **أن رسول الله rكان إذا افتتح رفع يديه إلى قريب من أذنيه ثم لا يعود.** وفي طريق عن عبد الله بن محمد الزهري عن سفيان عن يزيد نحو حديث شريك ولم يقول ثم لا يعود. قال أبو داود قال سفيان قال لنا بالكوفة بعد ثم لا يعود قال أبو داود روى هذا الحديث هشيم وخالد وابن إدريس عن يزيد لم يذكروا: ثم لا يعود وفي طريق عن حسين عن وكيع عن ابن وكيع عن ابن أبي ليلى عن أخيه عيسى عن الحكم عن عبدالرحمن بن أبي ليلى عن البراء بن عازب قال: **رأيت رسول الله rرفع يديه حين افتتح الصلاة ثم لم يرفعهما حتى انصرف.** [رقم: 749، 750]

6) Ebu Davud'un birçok yolla rivayet ettiği hadisi şeriftir. Muhammedü'l-Bezzâr Şerik'ten, o Yezid'den, o Abdurrahman b. İbni Ebi Leylâ'dan, o da Berâ b. Azib yoluyla şöyle rivayet etti; **"Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) namaza başladığında ellerini kulağının yakınına kaldırıyordu. Daha sonra kaldırmıyordu."** Abdullah b. Muhammedü'z-Zühri'nin Süfyan'dan, o Yezid yolunda Şerik'in rivayet ettiği hadis gibi rivayet etmiş, ancak "daha sonra kaldırmıyordu" dememiştir.

Ebu Davud, Süfyan'ın şöyle dediğini nakletti; "bize Yezid Mekke'de bu lafzı söylemeyip Küfe'de söyledi." Ebu Davud şöyle devam etti; "bunu Hüşeym, Halid, İbni Davud, İbni İdris Yezid'den naklettiler de bu lafzı zikretmediler." Hüseyin'in Veki'den, o İbni Ebi Leyla'dan, o kardeşi İsa'dan, o Hakem'den, o Abdurrahman İbni Ebi Leylâ'dan, o da Berâ b. Azib (Radıyallâhu anh) yoluyla Ebu Davud şöyle rivayet etti; **"Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i gördüm ellerini namaza başlarken kaldırıyordu. Bir daha bitirinceye kadar kaldırmıyordu."** (Rakam: 749-750)

7) حديث ابن عمر رضي الله عنهما أخرجه محمد في موطئه عن محمد بن أبان بن صالح عن عبدالعزيز بن حكيم قال **رأيت ابن عمر يرفع يديه حذاء أذنيه في أول تكبيرة افتتاح الصلاة ولم يرفعهما سوى ذلك** [1/397، رقم: 108] ورواه الطحاوي من حديث أبي بكر بن عياش عن حصين عن مجاهد أنه قال **صليت خلف ابن عمر فلم يكن يرفع يديه إلا في التكبيرة الأولى من الصلاة** [1/148] وقال الطحاوي فهذا ابن عمر قد رأى النبي rيرفع ثم قد ترك هو الرفع بعد النبيr ولا يكون ذلك إلا وقد ثبت عنده نسخه.

7) İbni Ömer (Radıyallâhu Anhüma) hadisi şerifidir. İmam-ı Muhammed'in "Muvatta"sında Muhammed b. Eban b. Salih'ten, o Abdulaziz b. Hakîm'in şöyle dediğini nakletti; "**Ben İbni Ömer'in namaza başında iftitah tekbirinde ellerini kulakları hizasına kaldırdığını, bundan başka kaldırmadığını gördüm."** (1/397, Rakam:108) Tahâvî'nin Ebu Bekir b. Ayyaş'tan, o Hüsayn'den, o da Mücahit'ten şöyle dediğini nakletti; "**Ben İbni Ömer'in arkasında namaz kıldığımda namazda sadece ilk tekbir de ellerini kaldırdığını gördüm."** (1/148) İmam-ı Tahâvî şöyle dedi; "Bu İbni Ömer ki Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)i ellerini kaldırırken gördü de Peygamberden sonra bunu terk etti. İbni Ömer'in bu hareketi onun katında bunun neshinden dolayıdır.

8) حديث جابر بن ثمرة قال خرج علينا رسول الله صلعم فقال: **ما لي أراكم رافعين أيديكم كأنها أذناب خيل شمس اسكنوا في الصلاة** أخرجه مسلم [رقم:430]

8) Cabir b. Semüre (Radıyallâhu Anh) hadisi şerifidir. Şöyle dedi; **"Bir keresinde Efendimiz sav yanımıza geldi de şöyle dedi; 'bana ne oluyor da sizleri yerinde duramayan atların kuyrukları gibi ellerini kaldırıyor olarak görüyorum. Namazda sükûnetle durun'."** (Müslim, Rakam:430)

9) روى البيهقي عن سوار بن مصعب عن عطية العوفي أن أبا سعيد الخدري و ابن عمر **كانا يرفعان أيديهما أول ما يكبران ثم لا يعودان.**

9) Beyhâkî'nin Sevvar b. Mus'ab'tan, o Atıyyetü'l-Avfiyye'den rivayetinde Ebu Saidi'l-Hudrî ve İbni Ömer (Radıyallahu anhüm) **ellerini namaza başladıklarında kaldırıyorlardı da sonra bir daha kaldırmıyorlardı.**

Birçok sahih delil mevcut olduğu halde bu kadar beyanatla uzatmamak için iktifa ettik. Bütün bunlardan sonra Hanefi uleması farklı tavırlar takındılar. Şeyh Abdülhak "Seferü's-Siâde" şerhinde elleri kaldırma ve kaldırmama hususunda delilleri zikrettikten sonra, iki emrin kendi katında sabit olduğunu ifade etti. Sahabeden ve ondan sonra gelenlerden bir cemaat, özellikle de İbni Mesud ve arkadaşları elleri kaldırmamayı tercih ettiler. Hülasa olarak başlangıçta değişik vakitlerde kaldırma ve kaldırmama vardı. İmam-ı Azam'ın ilmi, isnadı ve fıkhı İbni Mesud (Radıyallâhu Anh)a ulaştığı için o da bu görüşü seçti. Allame Kevserî "Nüketü't-Tarife" mukaddimesinde bu manaya işareten özetle şöyle demiştir: "Esasen elleri kaldırma hakkındaki bütün hadisler İbni Ömer hadisi dışında sahih değildir. Bunların illetleri "Cevherü'n-Nakiy", "Nasbu'r-Râye" ve başkalarında zikredilmiştir. İbni Ömer hadisi de İmam-ı Mücahit ve başkalarının rivayetinde ravinin hadisle ameli terk etmesiyle illeti kadıha sahibidir. Dolayısıyla kendisiyle amel edilmez."

Bazıları da kaldırmanın mensuh olduğuna gittiler. Delil olarak da İbni Ömer (Radıyallâhu Anhüma)nın ravisi olduğu kaldırma hadisi ile **amel etmemesini** gösterdiler.

İbni Hümam “Fethü’l-Kadir”de (1/219) özetle şöyle dedi; “Bilinmelidir ki bu hususta çok rivayetler bulunmaktadır. Râvi ve emsali (cerh ve tadil, nasih ve mensuh gibi) konuşulması gereken şeyler vardır. Bütün bunlar gösteriyor ki ortada olan gerçek elleri kaldırmanın ve kaldırmamanın Rasûlüllâh (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)den sabit olmasıdır. Dolayısıyla bu mesele de taâruzdan dolayı tercihe ihtiyaç vardır. Bizim elleri kaldırmama ile hükmümüzün tercih sebebi şudur: önceden namazda mübah olan sözler ve hareketler vardı, sonradan neshedildi. Elleri kaldırmanın da bu neshe dâhil olması özellikle de inkâr edilemeyecek derecede delillerin bulunmasından sonra uzak görülmez. Ancak elleri kaldırmamak namazda bilinen fiillere zıt olmadığından neshe dâhil olması söz konusu değildir. Hatta o, namazda istenilmesine icma edilen huşu cinsindendir.”

Ayrıca hadislerde taâruz olunca eğer tercihe gidilemez ise usul kaidesine göre ya kıyas gidilir ya da sahabenin amellerine bakılır. İkincide de taâruz varsa yine kıyasa gidilir. Eğer İbni Mesud ve diğer sahabelerin sözleri taâruz edildiği iddia edilirse yine kıyasa gideriz. Kıyas ise namazda emredilen huşuya sebep olmasından dolayı kaldırmamayı gerektirir. Allah her şeyin en iyisini bilir.

رَبَّنَا لاَ تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا،أحمد الله تعالى حمدًا كثيرًا طيبًا مباركًا فيه كَمَا يحب ويرضى وأصلي وأسلم على نبينا محمد وآله وصحبه ومن اقتفى .